

Valtioneuvoston päätös strategisen tutkimuksen teema-alueista ja painopisteistä 2016

Valtioneuvosto on päättänyt 15. päivänä lokakuuta 2015 Suomen Akatemiasta annetun lain 5b §:n nojalla asettaa strategiselle tutkimukselle neljä teema-alueita ja niitä koskevan yhteisen painopisteen vuodelle 2016 seuraavasti:

Strategisen tutkimuksen neuvosto on tehnyt aloitteen vuoden 2016 strategisen tutkimuksen teema-alueiksi ja painopisteiksi 15.6.2015.

Strateginen tutkimusrahoitus rahoitetaan momentilta 29.40.54. (Strateginen tutkimusrahoitus). Myöntövaltuus vuonna 2016 on yhteensä 55,6 milj. euroa. Valtuutta ja määrärahaa saa käyttää valtioneuvoston päättämien teema-alueiden ja painopisteiden mukaisesti kohdentamalla kilpailun kautta strategiseen tutkimukseen, millä tarkoitetaan pitkäjänteistä, ongelmakeskeistä ja tieteellisesti korkeatasoista yhteiskuntapolitiikkaa ja yhteiskunnan toimintojen kehittämistä palvelevaa tutkimusta, jonka tarkoituksena on löytää ratkaisuja merkittäviin yhteiskunnan haasteisiin ja ongelmiin.

Teema-alueet vuonna 2016

Osaaminen ja muuttuva työelämä

Työelämä on globaalissa murroksessa. Työn ja työurien kehitykseen vaikuttavat vääjäämättömästi mm. robotisaatio, digitalisaatio ja työntekijöiden osaamispohjan muutokset. Perinteiset koulutus- ja tutkintorakenteet eivät toimi parhaalla mahdollisella tavalla, vaan tarvitaan uudenlaisia, joustavia tapoja, jotka mahdollistavat oppimisen ja uuden omaksumisen kaikissa elämän vaiheissa. Teeman tutkimuksen tulisi kyetä vastaamaan haasteisiin, jotka kohdistuvat koulutuksen instituutioihin. Lisäksi tutkimuksen tulisi esittää konkreettisia ratkaisuja, joilla tulevaisuuden työelämän vaatimia taitoja voitaisiin tunnistaa ja niiden omaksumista voitaisiin edistää siten, että osaaminen ja työelämän vaatimukset kohtaisivat. Teemassa haetaan ratkaisuja siihen, miten jo olemassa olevaa tutkimustietoa voitaisiin hyödyntää koulutuksen, oppimisympäristöjen ja osaamisen kehittämisessä sekä uusien osaamistarpeiden ja tulevaisuuden ammattien ennakoinnissa.

Työmarkkinoiden pysyvä muutos edellyttää myös instituutioiden, kuten työmarkkinoiden säätelyn ja maahanmuuttopolitiikan, uudistamistarpeiden tarkastelua. Tutkimuksella myös lisätään tietoa suomalaisten kasvuyritysten merkityksestä uuden osaamisen kartuttamiselle sekä selvitetään, mitkä ovat menestyneiden kasvuyritysten taustalla olevat kriittiset tekijät. Teeman tutkimuksen tulisi esittää konkreettisia ratkaisuja, joilla uusia tulevaisuuden työelämän vaatimia taitoja voitaisiin tunnistaa ja niiden omaksumista edistää.

Terveys ja elämäntapojen muuttaminen

Teemassa tehtävässä tutkimuksessa erityistä huomiota kiinnitetään ihmisten käyttäytymistä pysyvästi muuttaviin mekanismeihin, jotka hyödyntävät tieteellisessä tutkimuksessa viime vuosikymmeninä saatuja tuloksia. Terveysteen ja hyvinvointiin liittyvää tietoa on runsaasti tarjolla, mutta suomalaiset eivät omaksu elämäntapoihinsa liittyviä suosituksia, eikä tietoa hyvinvointia ja terveyttä edistävästä elämäntavoista osata riittävästi hyödyntää. Erilaisten ryhmien tunnistaminen, niiden kiinnostuksen kohteiden ja motivoivien tekijöiden selvittäminen ovat teeman kannalta avainasemassa. Kansainvälinen konteksti ja yhteistyö ovat tärkeitä: millaisia terveyteen ja hyvinvointiin liittyviä menestyksellisiä toimenpiteitä muualla on tehty, mitä niistä on opittu ja mitä voisi siirtää tai soveltaa Suomeen.

Teemassa tehtävällä tutkimuksella lisätään tietoa siitä, miten voimavaroja voidaan siirtää sairauksien hoidosta niiden ehkäisyyn ja terveys- ja hyvinvointitiedon saaminen erilaisia ryhmiä parhaalla tavalla puhuttelevaan ja motivoivaan muotoon siten, että se omaksuttaisiin ja se muuttuisi pysyväksi hyvinvoinniksi ja terveydeksi elämänkaaren kaikissa vaiheissa. Lisäksi tutkimukseen voi sisältyä julkisen vallan vastuut ja mahdollisuudet ja eri ohjauskeinojen ja ratkaisujen vaikuttavuus ja yhteiskunnallinen hyväksyttävyyys, sekä tavat kannustaa terveellisiin elämäntapoihin ja valintoihin ja saada yksilö ottamaan enemmän vastuuta omasta terveydestään.

Kokonaisturvallisuus globaalissa ympäristössä

Maailman valtiot ovat yhä vahvemmin verkottuneet toisiinsa ja maiden keskinäisriippuvuus niin taloudessa, kriisien hallinnassa kuin turvallisuudessa on entisestään lisääntynyt. Tämä riippuvuus johtaa siihen, että valtioiden, mukaan lukien Suomen, sisäinen ja ulkoinen turvallisuus ovat kietoutuneet tiukasti yhteen eikä niitä voida erottaa toisistaan.

Teemassa tehtävä tutkimus tukee turvallisuusympäristössä tapahtuvien muutosten seurantaan, analysointia ja ennakointia sekä uudenlaisten turvallisuusriskien huomioimista. Tutkimus tuottaa tietoa, joka luo edellytyksiä sekä valtion perustehtävien, toimintavarmuuden ja kansalaisten turvallisuuden sekä turvallisuudentunteen edistämiseen että globaalin turvallisuusympäristön ja geopolitiikan muutoksien ymmärtämiseen (ml. uudenlaiset uhat, jotka liittyvät tietoverkkoihin, tiedon jakamiseen ja kyberturvallisuuteen tai ääriyhmien toimintaan ja radikalisoitumiseen tai pandemioihin).

Tutkimuksen keskiössä ovat suomalaisen yhteiskunnan kokonaisturvallisuus, toimintavarmuus sekä reagointi- ja riskinsietokyky. Energia- ja tietointensiivisen, digitalisoituvan ja kansainvälistyvän yhteiskuntamme kansallinen huoltovarmuus nousee keskeiseen asemaan. Muita olennaisia tutkimuskohteita ovat sisäisen ja ulkoisen turvallisuuden vuorovaikutus, kansalaisten turvattomuuden kokemus elämänkaaren eri vaiheissa sekä arvo- ja asenneilmapiirin muutos ja tämän muutoksen vaikutus kansallisen identiteetin, yksituumaisuuden ja demokratian kehittymiselle.

Kaupungistumisen dynamiikka

Vaikka Suomi on kaupungistunut vauhdilla, olemme kaupungistumisessa edelleen jäljessä muita läntisen Euroopan maita. Suomella on puolellaan kiinnikurojan etu. Voimme analysoida, miten kaupungistuminen on kehittynyt muissa maissa, ja hyödyntää tätä tietoa omassa kaupungistumisprosessissamme. Tutkimuksen avulla ratkaisuja haetaan mm. tapoihin, joilla kaupungit vastaavat asukkaiden tarpeisiin, mikä lisää niiden vetovoimaisuutta ja kilpailukykyä, miten ne tukevat innovaatioita ja miten niihin muodostuu toimivia työmarkkinoita, samoin kuin tapoihin, joilla kaupunkien vahvistuminen johtaisi ympäröivien alueiden elinvoimaisuuden lisääntymiseen.

Tutkimuksella lisätään tietoa kaupungistumisesta ja sen vaikutuksista kaupunkien ja alueiden väliseen vuorovaikutukseen ja alueiden elinvoimaisuuteen. Näkökulmina ovat mukana mm. digitalisaatio ja resurssitehokkuus. Tietoa tarvitaan myös siihen, miten ja millä toimilla terveyttä ja hyvinvointia voidaan edistää ja miten mm. yhdyskuntasuunnittelu, kaavoitus- ja maankäyttöpolitiikka sekä asuntopolitiikka, verotus ja elinkeinopolitiikka vaikuttavat kaupungistumiskehitykseen. Tutkimuksella tuotetaan tietoa kaupungistumisen vaikutuksista mm.: miten ja missä ihmiset tulevaisuudessa asuvat; missä yhteiskunnan eri toimintojen tulisi sijaita; miten liikkuminen toteutetaan; miten sosiaaliset ja terveydelliset ongelmat muuttuvat; miten energia tuotetaan ja miten eri resursseja on saatavilla (mm. ilmanlaatu, puhdas vesi ja ruoka). Tarkastelussa voi mukana olla myös hajautetun ja keskitetyn yhdyskuntarakenteen piirteet kestävyuden eri ulottuvuuksien näkökulmista sekä eri tavoitteiden kuten energiantuotannon ja

-kulutuksen, elinkeinojen, huoltovarmuuden ja omavaraisuuden kannalta. Lisäksi huomioidaan tavat joilla väestörakenteen muutos, kotitalouksien ja elämäntapojen erilaistuminen, monipaikkaisuuden lisääntyminen, kansainvälistyminen sekä erot ihmisten arvomaailmoissa ja toimintatavoissa vaikuttavat kaupunkien kehittymiseen.

Painopiste vuonna 2016: maahanmuutto

Kansainvälinen muuttoliike on vaikuttamassa Suomeen monin tavoin. Suomessa ollaan uuden tilanteen edessä, kun maahan saapuu aiempaa huomattavasti enemmän turvapaikanhakijoita. Tulijoiden suuri määrä aiheuttaa painetta turvapaikanhakijoiden vastaanottojärjestelmälle sekä myöhemmin kotouttamiselle. Maailmantilanne ja sen kriisit heijastuvat suomalaiseen arkeen monin tavoin. Pitkän tähtäimen skenaarioita, kokonaan uutta näkemystä ja tutkimuslähtöisiä ratkaisuja tarvitaan yhteiskunnan rakenteiden ja toimintatapojen uudistamiseen, jotta maahanmuuttojärjestelmää ja siihen liittyviä prosesseja voidaan kehittää skaalautumaan paremmin erilaisiin maahanmuuttajien määriin tulevaisuuden tarpeet huomioiden. Tutkimusteemoissa 2016 tulee yhteisenä painopisteenä ottaa huomioon kasvaneen muuttoliikkeen seuraukset suomalaisessa yhteiskunnassa, liittyen osaamiseen ja työelämään sekä näiden muutoksiin, terveyden ja hyvinvoinnin kysymyksiin sekä turvallisuuden ja kaupungistumisen teemoihin.

Kunta- ja uudistusministeri Anu Vehviläinen

Alivaltiosihteeri Timo Lankinen